

Textos historiogràfics de Baltasar Sança, autor cerverí del segle XVI

JOSEP M. LLOBET I PORTELLA
UNED - Centre Associat de Cervera

Introducció

L'any 1534, el prevere cerverí Baltasar Sança escriví, juntament amb el també sacerdot Pere Ponç, el text del *Misteri de Passió*¹ que fou representat en més d'una ocasió a l'església de Santa Maria de Cervera, cosa que li ha comportat passar a les històries de la literatura catalana com a autor teatral. Amb tot, si bé aquesta obra sacra pot ser la producció literària més rellevant de l'autor no és pas l'única digna de ser tinguda en compte. Ens han arribat, també, diversos textos historiogràfics que denoten una especial sensibilitat de l'autor envers els esdeveniments singulars que l'envoltaren i un afany constant —que cal agrair— de donar-ne notícia escrita per a la posteritat.

1. Comentat i transcrit a DURAN, Agustí i DURAN, Eulàlia: *La Passió de Cervera. Misteri del segle XVI*, Barcelona, Curial, 1984.

Baltasar Sança fou fill de Francesc Sança, pagès de Cervera, i de la seva esposa Violant.² Hem de creure que va néixer a l'esmentada població a la darrerria del segle xv, ja que l'any 1497 residia a Cervera un Francesc Sança, llaurador, que es trobava casat.³ Persona que encara no apareix en el fogatge cervení de 1467.⁴ Francesc Sança va morir l'any 1505, mentre que Violant va viure fins al 1554, data en què gairebé era centenària.⁵ Baltasar Sança va tenir diversos germans.⁶

Sabem que l'any 1524 Baltasar Sança ja era capellà⁷ i, quatre anys després, consta com a vicari de la Guàrdia Lada.⁸ Aquell mateix any 1528 el trobem entre els membres de la Comunitat de Preveres de Cervera i a les acaballes del mateix any fou elegit per a ser, durant l'any següent, un dels dos priors de la Confraria de Sant Nicolau, que era la dels capellans.⁹

Durant el transcurs de la seva vida, ocupà diferents càrrecs eclesiàstics, entre ells —i diverses vegades— el de racional de la Comunitat i Confraria. Per altra banda, fou un impulsor decidit de moltes activitats pietoses, especialment les de caire popular. Així, en el mes de gener de 1541 anà, juntament amb altres sis capellans, en pelegrinatge a Montserrat a causa d'una forta sequera que afectava bona part de Catalunya.¹⁰

Però, com a bon cronista, tingué una especial preocupació per anotar aquells fets que considerava dignes de ser recordats, i no solament els afers relacionats amb la seva condició d'eclesiàstic sinó, ben sovint, esdeveniments circumstancials que difícilment deixen rastres perceptibles per als historiadors.

2. LLOBET I PORTELLA, Josep M.: "El testament de Baltasar Sança, autor cervení del segle xvi", *Miscel·lània Cerverina*, 8 (1992).

3. BERTRAN I ROIGÉ, Prim: "Aspectes demogràfics i econòmics de Cervera i la seva rodalia el 1497", *Miscel·lània Cerverina*, III (1985), ps. 55-72.

4. LLOBET I PORTELLA, Josep M.: "Un fogatge de Cervera de 1467", *Miscel·lània Cerverina*, 7 (1991), ps. 179-183.

5. LLOBET: "El testament de Baltasar Sança...".

6. LLOBET: "El testament de Baltasar Sança...".

7. Arxiu Històric Comarcal de Cervera, Fons de la Comunitat de Preveres, *Llibre de consells*, 1510-1537, f. 130.

8. AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1510-1537, f. 165v.

9. AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1510-1537, f. 169.

10. AHCC, Fons Municipal, *Llibre verd del racional*, I, f. 24v.

Per aquest motiu, al costat de les narracions del pas de grans personatges, hi trobem notícies sobre pluges, nevades, freds, sequeres, algun terratrèmol i, fins i tot, la interessant descripció d'un elefant que entrà a la vila de la manera més inesperada.

Aquest conjunt informatiu fa referència a fets ocorreguts durant els segles XIV i XV, que ell conegué mitjançant documents que, en gran part, no han arribat als nostres dies, i a esdeveniments directament presenciats per l'autor, que van de l'any 1535 al 1558. Precisament en aquest últim any —que fou calamitos— Baltasar Sança féu testament,¹¹ potser pressentint la fi de la seva existència, que li arribà dos anys més tard. En efecte, el 6 d'abril de 1560 consta ja com a difunt.¹² En el moment de la seva mort, Baltasar Sança era rector de les Oluges i gaudia dels beneficis de Sant Pere i Sant Miquel a l'església de la Guàrdia Lada i del de Sant Mateu al temple de Santa Maria de Cervera.¹³ En honor d'aquesta última advocació, havia manat construir, anys abans, un retaule.¹⁴

A continuació, oferim la transcripció d'aquells textos de Baltasar Sança que creiem que tenen un interès historiogràfic. En total, n'hem recollit vint-i-quatre. Alguns d'ells ja havien estat donats a conèixer, especialment per mitjà de les publicacions periòdiques locals i no sempre amb fidelitat a les fonts. La nostra edició l'hem feta transcrivint directament els textos a partir dels escrits originals, dels quals donem la referència.

Pel que fa al criteri d'edició, a més de resoldre les abreviatures, hem introduït dins els textos els signes de puntuació i d'accentuació i hem regularitzat l'ús de les majúscules. Les lletres afegides van entre claudàtors i, quan hem trobat algun mot que calia aclarir, hem posat una nota a peu de pàgina.

11. Publicat a LLOBET: "El testament de Baltasar Sança..."

12. AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 334.

13. LLOBET: "El testament de Baltasar Sança..."

14. LLOBET I PORTELLA, Josep M.: *Art cerverí del segle XVI*, Lleida, Virgili i Pagès, 1990, ps. 61-62.

Textos

1

[SEGLES XIV I XV]

[STABLIMENT DE LA CONFRARIA DE SANCT NICOLAU]

Primo se pose a perpètua memòria com en lo any m ccc xviii^o, dia de Cincogesma y que comptàvem xxvii de maig, a laor y glòria de la sanctíssima y indivídua trinitat, pare, fill, sanct sperit, y de la gloriosa verge Maria, y sots invocatió del gloriosíssim confessor sanct Nicolau, fonch ordenada [y] stablida ordinatió, fraternitat o confraria nomenada dels capellans de la vila de Cervera y sota certs capítols, segons alguns de equells en avant seran continuats. Dels capítols y ordinatió predita se atrobe en lo present archiu un treslat autèntich fet per lo discret en Pere Noguers, notari de la present vila, a cinch del mes de janer, any m cccc xxvi.

Ítem en dit treslat appar com lo molt honorable en Anthoni Tolrà, notari de la present vila, fonch lo primer laych acceptat en la dita confraria dimecres a xxx del mes de octubre del any m ccc lxxxvii y en dia de capítol, per lo que donà de entrada a dita confraria sobre sos béns cinquanta sous censals. Més avant assignà als priors de dita confraria y als confreres de aquella los drets del patronat dels dos beneficis per ell novament fundats, ço és, de la cabiscolia y sotacabiscolia y altres beneficis, segons conste per acte pres per lo discret en Berenguer Examenó, notari, al qual se refer, fet a x de juny, any m ccc lxxxviii^o.

LA CAPELLA SE COMPRÀ

Ítem se pose a recort com a xiii de març, any m cccc xi, los reverents mossèn Barthomeu dez Archs y mossèn Francesch dez Vall, preveres, com a priors de la confraria del gloriós Sanct Nicolau, compraren la capella que és ara dita de Sanct Nicolau, en la sglésia maior, dels honorables obrés de la sglésia, la qual leshores se ere acabada de edificar, per preu de cent y deu liures, com appar ab acte pres per lo discret en Joan Jener, notari de la present vila. Té les sues scriptures en Antoni Saliteda, notari.

LOS CARNERS

Ítem a iiii de nohembre, any m cccc x, lo reverendíssim senyor don Alfonso, bisbe de Vich, concedí fer-se carners per los confreres preveres dins la sglésia, donant xxxx dies de indulgència als qui jauran en dits carners.

RETAULE

Ítem que en lo any m cccc xviii^o, essent priors de la confraria los venerables mossèn Nicolau de Cornellana y mossèn Bernat Lop, preveres, se posà en dita capella lo retaule de Sanct Nicolau, lo qual se féu en Barchinona per mestre Luys Borraça y Luch, sclau del dit en Borraça, pintors, per preu de iiii^m xi sous, ço és, per cc liures, xi sous. Appar per acte e àpocha féu dit pintor de rebuda de xxxx liures, en poder d'en Pere de Solonelles, notari, a xi de janer, any de m cccc xvii. [Al marge:] Prengué dita capitulació dit notari en lo any m cccc xvii.

Ítem costà lo cotó que here vengut stibat lo retaule y pelleres y trenelles, deu liures.

Ítem costà de port dit retaule, que vingué ab nou càrregues, sis liures, sis sous.

LES CORTINES

Ítem dit any posaren les cortines del retaule; costaren de pintar y tela —féu-les fer a dit pintor en Pere de Roqueta, mercader, y pagaren los priors— xiiii liures, xvii sous, y costà lo posar de dit retaule y cortines més de deu liures.

LES REXES

Ítem en lo any mcccc xvii, essent priors los venerables mossèn Antoni Boxeda e Antoni Pedrosa, preveres, se posaren les rexes a la dita capella de pes de xviii^o quintars y lxxii liures; obrà-les en Joan de Monclar, farrer, a rahó de viii diners y malla per liura; costaren lxxxiiii liures, viii sous.

LO ARMARI Y CAXÓ

Ítem se féu lo armari en dita capella en lo an[y] mcccc xxxviii; costà tot xii liures, viii^o sous, vii [dinés]. La caxeta per als dinés se féu lo any mcccc lxxviii; costà ab pany viii sous, vi dinés.

LA CREU

Ítem en lo any mcccc xxxvii acabaren de pagar a mestre Bernat Lleopart, argenter de Barchinona, per lo preu de la creu de argent daurada, lo preu de la qual foren poch més o menys de deu mília sous, dich o liures barchinoneses, de pes de xxxv marches.

[LO ALTAR Y LOS CARNÉS]

Lo altar de Sanct Nicolau se consagrà a xxvi de setembre, any mccccxx, per lo bisbe de Vich don Alfonso. Feren-se los carnés dels confreres laychs lo dit any 1420 y pintaren-se de dins.

Arxiu Històric Comarcal de Cervera, Fons de la Comunitat de Preveres, *Llibre major de misses*, f. 24a.

2

[1535]

[ANADA A TUNIÇ DEL EMPERADOR KARLES. PLUJA]

Les coses que en lo present any se seguiren dignes de recordació són les següents:

Primo que lo emperador Karles, venint de Castella, arribà en Cervera lo darrer de març, any predit, ab molts nobles y grans senyors, per anar a Tuniç.

Ítem divendres a vii de maig, essent possats los blats en gran necessitat per secada, no tenint speransa de collir res en Urgell, comensà a ploure en tanta manera que encara s'i collí tres parts de anyada.

Ítem divendres a xiiii de maig lo emperador Charles, volent partir a Tunij, féu fer mostra en Barcelona de mil hòmens de armes y hisqué ell en persona armat en los camps fora Barcelona.

Ítem diumenge a xxx de maig su magestat se embarcà e ab cc veles per anar a Tunij, ab companya de la armada de Portugal y de Andreu Doria y de Spanya; heren les xi hores de matí.

Ítem a xiiii de joliol, lo sendemà de Sancta Margarida, prengué su magestat a forsa de armes la gran fortalesa prop Tunij que-s diu la Goleta.

Ítem divendres, vigília de Sancta Magdalena, prengué su magestat ab forsa de armes la molt antiga ciutat de Tunij y desliurà de cativeri xvii milia crestians.

AHCC, Fons municipal, *Rebudes i dades del bolletí*, 1535, f. 1.

3

[1542]

LA ENTRADA DEL PRÍncep DON PHELIP

La vigília de Tots Sancts lo príncep don Phelip, fill del rey y emperador don Carles, entrà en la present vila de Cervera a tres hores après dinar y lo reverent clero isqué ab professó fins al cap de la plaça del Blat y ell, entrant a caval en dita plaça, descavalcà promptament, acompanyat del duch de Albuquerque y de don Joan de Súniga, haio seu, y de altres grans senyors (lo emperador ya here passat vint dies abans per a Barchinona). Jurà al altre cap de la plassa envers la sglésia maior los privilegis de la present vila y, posat entre lo prevere y diacha, anaren dins la sglésia y davant lo altar maior jurà les immunitats ecclesiàstiques y lo reverent vicari qui se diu mossèn Cardona de Sanaüja, qui feye offici de prevere per pendre lo jurament, lo supplicà per lo palis que la vila li presentà, per a obs de la capella de Sanct Nicolau, y ell respòs que no se podie donar, que ja ere promès. Acabades totes les seremònies acostumades y essent en mig del cor, tornant-se'n, dix dit príncep que si havien dit vespres cantassen les completes y ell assentàs en la cadira del senyor rector y cantaren-se completes solemnement per los preveres de aquesta església.

Lo dia de Tots Sancts, de matí, vingué a la present sglésia maior y volgué que nosaltres, preveres, féssim tot lo offici e que cantàrem a cant de orgue y digué la missa dit mossèn Cardona y lo evangeli jo, Sança, y la epístola mossèn Joan Vidal, secristà, y dit príncep stave dins los cancells de la capella maior y havie-y tres bisbes y la hu de aquells donà la benedictió y acabada missa lo príncep volgué veure lo Misteri del Sanct Fust de la Vera Creu y anà a la capella de Sanct Nicolau y allí demanaren-li, ço és, lo reverent senyor degà mossèn Jaume Junyent, que volgués donar lo palis en aquella capella y dix que no-s podie donar mas ell trametrie de Barchinona altra cosa, y anà-se'n a dinar a palàcio, a la casa de Sanct Antoni, a peu.

Lo après dinar, ja hora tarda, après de haver dit vespres y completes, arribà a la present sglésia y oy vespres de morts y volgué que après vespres féssim una absolta

general per la senyora imperatrix, mare sua, y cantà's lo respons a cant de orgue, del que stigué molt content, sempre en lo barret en la mà.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 64v.

4

[1542]

IMPETRA DE LA CASULLA DE TELA DE ARGENT

Per quant fonch estat promès per lo senyor príncep don Phelip, lo dia de Tots Sancts, dins la capella de Sanct Nicolau, que essent a Barchinona trametrie per dita capella alguna cosa per onra de aquella, lo clero determenà que mossèn Donat Papió, prevere, puy per altres negocis tenie anar a Barchinona, prengué cànrech de sol·licitar al senyor condestable de Castilla, lo qual, passant per la present vila dos dies ans que lo príncep y havent vist lo Sanct Misteri de la Vera Creu en la capella de Sanct Nicolau, scrigué a Bellpuig a sa altesa que fes mercè de donar lo palis a la capella de Sanct Nicolau, y més que sol·licitàs al senyor don Joan de Súnyiga en que la cosa promesa se obtingués.

RELATÍO DE LA IMPETRA DE LA CASULLA DE TELA DE ARGENT DEL SERENÍSSIM PRÍNCIP DON PHELIP

Divendres que comptam lo primer de desembre del present any de M D XXXXII, lo venerable mossèn Donat Papió, prevere, essent arribat de Barchinona, donà la següent rahó del que havie negociat per la commissió donada a ell, entre vespres y completes, en lo chor: "Senyors molt magnífichs y venerables, a mi fonch donat, en dies passats, cànrech que unes letres remeses a sa senyoria el senyor bisbe de Vich, en les quals havie dos introcluses, la una per al senyor condestable de Castella y altra per al senyor don Joan de Súnyiga, per causa de haver la promesa feta per lo príncep per a ornament de la capella de Sanct Nicolau, se donassen en Barchinona. Jo, essent arribat en dita ciutat, doní les dites cartes a su senyoria y paregueren bé a ell y manà que les cloguessen, y jo procurí ab tanta diligència com puguí donar les letres per al senyor condestable y don Juan de Súnyiga y més avant sol·licitar de la promesa als dos. Y promptament fonch manat per dit príncep se fessen dos casulles, la una de tela de or ab paraments de tela de argent y altra de tela de argent ab paraments de or, ab sos camis y maniples y stoles, y, per quant tenie a partir molt prest dit príncep per a València, doní gran diligència ab los mestres se acabassen, així que foren acabades lo dia ans que partís. La casulla de tela de or se'n aportaren per servey de la capella sua y manà fos donada la casulla de tela de argent a mi per al servey de la capella de Sanct Nicolau de la present sglésia, la qual és ja ací ab son camis y maniple y stola, segons poden mirar vostres reverències". La qual posada sobre si fonch mirada per tots los preveres allí assistents.

Leshores, coneguda la bona diligència que lo dit mossèn Donat Papió havie tenguda en lo sol·licitar y fer y procurar dita casulla en bé y honra de la capella de Sanct Nicolau, los procuradors li feren moltes gràcies del treball pres y promptament, perquè qui cito dat bis dat, a consentiment del senyor degà mossèn Junyent, vicaris,

mossèn Vilaplana, domer, y de tots los altres preveres, en presència de mi Balthasar Sança, rational, fonch fet franch lo dit mossèn Donat Papió de les cinch liures tenie a donar dins lo any per lo nou ingrés de son benefici, del qual lo dia present havie pres pocessió y ja havie assegurat, y açò per paga y remuneració de sos treballs y bona diligència y algunes poques bestretes fetes, y axí manaren los venerables procuradors mossèn Jaume Albessa [y] mossèn Ffrancesch Çabater que açò fos continuat per mi, Baltasar Sança, racional, per memòria del esdevenidor y perquè ab molta diligència los reverents confreres se aporten en lo bé profit y honra de la comunitat y confraria.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 65v.

5

[1543]

LO ANY DELS FRETS Y DE LA NEU Y DE GUERRA

A xv de febrer.

Lo matex dia nevà, encara que tota la nit plogué molt fort, que se conpongué en tanta manera que bastave en tres palms en alt y en lo més ras de la terra, que si no y hagués plogut en lo caure la neu fore conposta a altària de un home en alt. Los arbres heren tant carregats que molts se trencaven, specialment un ameller del ort de Sanct Bernat, lo qual feye bons amellons, se trencà per mix, grossària de un home per mig, lo qual a dolgut molt a mi, Baltasar Sança, rational, per star en la matexa casa. Tot lo yvern féu tants grans frets que no se ere vist de xxxx anys tant a durar y matà lo fret los borrons ans de podar en loch baix perquè en janer nevà molt y no féu ni donà profit sinó fredor.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 72v.

6

[1543]

TERRATRÈMOL Y GUERRA

Lo dilluns que comptavem m del ja dit mes [de setembre], a les deu hores de vespre, féu terratrèmol, en què la una verdugada durà prop de un credo. Plàcie a Déu portet bonum per causa que la armada del turch és sobre Niça ab gent de França y dia de vuy passen molts soldats per a Perpenyà, venint de Castella, y lo emperador Carles és ab xxxx^m combatens en Flandes y lo rey de Anglaterra ab [al]tretans en Picardia o Bretanya, etc., volent pegar contra França, puy a fet liga ab lo turch, qui és vengut en Marsella per lo seu capità Barba-rossa ab dos-centes veles y a refrescat de gent y vidualles.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 83v.

7

[1544]

[IMPORT DELS TREBALLS DE FER EL LLIBRE MAJOR DE MISSES]

Ítem posam en data que envers mi, jo, Balthasar Sança, me retinch sis ducats, dñch vii lliures, iiii sous, me donen lliberament los venerables confreres per rahó dels treballs de inquirir y posar tots los partits de les misses arregladament en un libre gran ab cubertes de cuyro morat dit libre dels partits de les misses. Del treball se és pres en fer dit libre, encara que no se pague casi res ab dits sis ducats, reste jo content en haver pogut servir, en lo que se trobarà ésser ben fet, a la tant venerable y notable confraria de Sanct Nicolau y a tants reverents confreres com vuy són, dels quals jo só mínim entre ells, y supplique a qualsevulle de ells qui si faltes attrobaran en dit libre acusen a mon poch saber y no a la voluntat que sie estada remissa en treballar en voler saber y inquirir la veritat, y si coses ben trobades y miraran donen llahors a nostre senyor Déu Jesuchrist y al gloriós sanct Nicolau y gràcies als venerables mossèn Pere Ponç, mossèn Francesch Çabater, mossèn Lorenç Romeu, preveres, qui foren elegits en encaminar-me a fer tal obra, ab companyia dels quals se féu la apprísia de dit libre.

AHCC, FCP, *Llibre de priorat*, 1538-1546, f. 89v.

8

[1546]

RECORT Digne de MEMÒRIA PERPÈTUA ALS REVERENS PREVERES DE LA PRESENT SGLÉSIA SOBRE LA LIBERTAT Y FRANQUESA DE LAS CARNS, MOLTÓ, ANYELL, ETC.

Troband-me jo, Balthasar Sança, regent lo archiu en lo any present de m^dxxxxvi, pose a recort del principi del letigi mogut per la universitat de Cervera y pahers contra los ecclesiàstichs sobre la imposició de les carns, per lo que se són fetes moltes despeses, com aparà en llibres de procura y priorat.

Primo se pose a recort com lo dissapte de Pasqua de Resurrecció del any m^dxxxxv los pahers manaren als carnicers no donassen la carn a capellans sinó al for que los laychs la compren, ço és, a xviii dinés la lliura del moltó y lo anyel a xvi dinés, etc., posant color fraudulenta de haver llevada la imposició.

Lo matex dia, trobant-se procuradors mossèn Pere Ponç y mossèn Jaume Morell, anaren ab notari en Jeroni Romeu y après ab mossèn Mateu Vicent demanant carn als carnicés qui són en Bernat Fexa, del moltó, y en Bernat Vinyals, de la ovella y anyell, dient los dits procuradós que ls donassen carn ab albarà ut ecce y segons acostumaven ab franquesa de tres dinés per liura, y respongueren dits carnicés que no volien donar la carn sinó al preu dels laychs que així ls ere manat per los pahers qui eren amos seus y per aquell any eren carnicés com no haguessen arrendat les carniceries, de què ne feren llevar acte.

Ítem los preveres, per no tenir en la vila advocat algú sinó micer Cornellana, trameteren a Tàrrega a demanar consell a micer Ffrancesch Menargues de què modo se regirien per la tanta sobergueria feye la vila de llevar la immunitat y libertat a les persones ecclesiàstiques. Donà consell ensemps ab micer Joan Cornellana metéssem moltons y anyells y tinguéssim carniceria per nostre ops, com ere rahó per ésser divers stament dels laychs. Sentint dita cosa la vila féu fer crida la segona festa de Pasqua que no fos agosat algú de metre carn ni moltons vius, etc., dins la vila de Cervera ni terme de aquella sots pena de deu liures, pensant que les sues ordinacions tocave als ecclesiàstichs per ésser hòmens poch savis.

De ont dit dia y segona festa de Pasqua los preveres, havent donat cl. ducats a mossèn Domènech, prevere de Sanct Pere dels Archells, en què per la sglésia compràs moltons y anyells y tingués en lo terme de Sanct Pere, feren anar los procuradós quatre o cinch preveres per metre moltons y anyells en la vila, havent destinada una casa stave mossèn Joan Cornella[na] a la Sebolteria per carniceria per al ops dels preveres. Portant-los¹⁵ y essent al portal Nou, dos banés, ço és, en Joan Barrufet y en Codó, vedaven que no metessen los moltons y anyells, de hon, essent ja previst lo campaner en Jaume Vilar, cridant los banés "res[is]tència!" y los preveres qui guiaven los moltons crids de "via¹⁶ fora, ladres!", repicà la campana. Arribaren los pahers micer Pagès y en Ffrancesch Cerveró ab manu armata y, trobant-se davant casa d'en Palau, ab força levaren un moltó o dos y un anyell de mans dels tres o quatre capellans y maltractant de rahons, etc. De alí [los] preveres se'n aportaren un moltó o dos a la casa predita destinada per carniceria y ab grans crits de sometent lo veguer y pahers ab gent armada anaren a la porta de la carniceria y stant mossèn Lorenç Romeu, prior de Sanct Nicolau, ab mossèn Pere Ponç, procurador, a la finestra digué lo veguer y pahers que obrissen al rey y respongueren que no y podie entrar lo rey per ésser casa de capellans sinó que obriran al senyor degà, de aquí anaren al degà, a sa casa, y no trobant-lo tornaren a dita casa de carniceria y meteren-ne les portes ab un va y ve y portaren-se'n pres mossèn Romeu fins a la presó y après posaren-lo dins casa d'en Bugar.

Per los quals agravis fench donada rahó al senyor bisbe y ab consell de nostres advocats fench servat en la present sglésia entredit per lo que fench attentat per banés y pahers, y specialment per rahó de un acte de transacció en lo any mccccii se féu per la vila envers los capellans, y hoyren sentència de excomunicació y entredit de toties quoties. Y servant-se lo intredit la vila y pahers feyen desordes y specialment feyen tocar les campanes y altres coses, de ont fench socorregut al senyor visrey dient-li lo syndich de la sglésia, mossèn Sança, que la comunitat dexarie a sa il·lustre senyoria les preteses y que fos tercer en disernir y fer concòrdia, lo que la vila recusà. Així que lo senyor visrey scrigué a la vila que tornassen los moltons prengueren y lo anyell y que los capellans llevasen lo intredit y que fins per tot lo mes setembre donàs la vila carn als capellans ab talla y que fessen compromís y, no dient-se en lo compromís, tornàs la sglésia tanta carn matexa com haurien presa. Així que la sglésia elegiren per compromitaris, per sa part, los venerables mossèn Bortomeu Amorós, mestre en theologia, y a mi, Baltasar Sança, y la vila, per sa part, lo magnífich mossèn Perot de Alentorn y en Bortomeu Riusech, mercader, los quals no se pogueren concordar per moltes rahons, segons conste ab cèdules presentades per quiscuna de les parts; són en poder d'en Pere Ponç, notari, qui prengué lo compromís. Passat dit

15. Al text, "la".

16. Al text, "dia".

temps del compromís, los pahers no volgueren donar la carn ab talla ni com acostumaen abans, a franquesa.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 133.

9

[1546]

NOTA DE LA GRAN LIBERTAT HA ACONSEGUIT LA VILA EN NO PAGAR QUÍSTIA

Nota que lo dilluns que comptàvem vde abril la universitat de Cervera comprà a mossèn Sentcliment, donzell de Barchinona, qui ere present, la quístia tenie empenyorada per lo rey de la vila present, per la qual ne acostumave pagar cent cinquanta liures quiscun any, y han-ne promès donar de vuy¹⁷ en vuyt mesos tres mília liures, ço és, per tot sis mília liures y tres-centes més avant¹⁸, lo que aparegué a molts ésser bona compra y gran ventura per a la vila, altres que és destructió molt gran, com se poguessen comprar de dita quantitat sis mília y sis-cents sous censals, y no y haurie perill del rey quitar dit empenyament o impòsit de nou. Açò se pose en recort perquè Deo duce se veurà la saviesa dels regidors, que axí com han errat y malfet de llevar la franquesa y haver despès y fet despendre gran summa de dinés, pot ésser se seguesque bé lo predict, lo que Déu Jesús vulle. Y lo matex dia, exint de la vint-y-quatre y conclusió de dita compra, los pahers ab ses gramalles de grana y tots los consellers y pròmens se assentaren en plaça, en les taules d'en Porta, y mossèn Saliteda, posant enmig los pahers a mossèn Sanctcliment de Gualbes, y feren avansar lo seny maior; la causa: perquè ells havien complit tant bon acte, com per cert o és.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 141v.

10

[1547]

[FETS DEL EMPERADOR CAROLO]

En lo qual any, Carolo, emperador, subiugà Alamanya y aquells de la secta luterana y encativà en lur poder al gran duch de Saxònia y al gran senyor lansgrave,

17. Al text, "vuyt".

18. La quístia, en realitat, es va comprar per 6.366 lliures, import que s'havia de satisfer en dos terminis: 4.000 lliures el dia 1 de novembre d'aquell any 1546 i 2.366 lliures el mateix dia i mes de l'any següent (AHCC, FM, *Llibre de consells de vint-i-quatre*, 1545-1548, f. 41).

disturbadors del consili, lo qual se ere principiât en Tridento.¹⁹ La qual memòria jo, Sança, prevere, pose per als venidors.

AHCC, FCP, *Llibre de priorat*, 1547-1569, f. 1.

11

[1548]

RECORT DE LA VENGUDA FÉU EN SPANYA LO PRÍncep DE UNGRIA VENINT A CASAR
AB LA FILLA DEL EMPERADOR CARLES

Diumenge a vïde agost, any m̄d̄xxxxviii, arribà en la ciutat de Barchinona per mar Maximinià, príncep de Ungria, fill del rey de romans Farrando. Entrà en la playa de Barchinona y dins Barchinona a iiii hores après migjorn ab xxxxi galeres molt ben armades y acompanyat del cardenal de Trento y de [espai en blanc]. Y lo dia de Sancta Maria de agost los músichs de la capella del dit cardenal feren lo offici a la missa maior ab veu natural y ab cornetes y sacabuxos y lo après dinar acompanyaren la proffessó ab la matexa música y lo dia après entrà lo dit cardenal. Y dissapte a xviii del dit mes entrà en Cervera lo dit príncep. Lo dia après avant se passà vila avall y entrà en la sglésia maior per fer oració y visitar lo Sanct Misteri.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 193v.

12

[1548]

PASSADA DEL PRÍncep DE SPANYA EN ITÀLIA

Fas memòria per esdevenidor jo, Balthasar Sança, prevere racional archiver, com a x de octubre, any present, dia de dimecres, lo príncep don Phelip, fill del emperador Charles, passà per Cervera a postes ab vint o trenta grandes de Castilla, entre los quals ere lo duch d'Alva, capità general de su magestat, y lo duque de Sessa y lo cardenal de Trento, don Joan de Avila, Poggio, nuncio, y lo almirant de Castilla, lo marquès de Storga, lo marquès de las Naves²⁰ y altres, los quals partiren de Arbeca, a hont lo duch de Cardona y de Sogorb los havie parat sala de dames, etc., y dances. Los pahers de la present vila, pensant passarie fora la vila, lo aguardaren prop Jesús,²¹ los quals lo saludaren y ell no parlà alguna cosa, lo que és stat a maravella. Passà a les dos hores; arribà lo vespre a Golada.²² Ja molts dies abans, passà molta gent y grans senyors y molts cavalls molt adressats. Y passades quoranta galeres lo stan aguardant a Roses y moltes calaveres²³ ab municions de guerra vengudes de ponent y moltes naus carregades de provisions y de gent anaren a embarcar a Roses y per fer

19. Trento.

20. Al text, sembla que hi digui "la nas naves".

21. Convent de Jesús o de Sant Francesc d'Assís, als afores de la població.

22. Igualada.

23. caravel·les.

lo temps aspre per vents no pogueren partir fins a [espai en blanc] de nohembre, any predit.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 195.

13

[1549]

NOTA DEL FRET DEL ANY M D XXXXVIII°. NOTA DE LA SECADA

És de posar a recort per als venidors com en lo any M D XXXXVIII°, quasi en medi del mes de abril, féu tant gran fret que matà totes les fruytes y vinyes o rayms ja grossets, no sols per aquesta terra mas encara fins a Valls y Leyda, tot Urgell, tota Segarra y Vich y fins a Martorell y, segons fama, a part de Aragó y Castella, y après tornaren metre los ceps als fillols y collís quasi la meytat de la anyada de verema contra spem y maduraren rahonablement per quant no plogué en lo auctumne sinó prop Sanct Martí y poca cosa y lo que no tenfem acostumat de gran temps és de considerar que per la terra en lo temps del auctumne se feyen professons cottidianes y pregàries per pluja, no sols per Urgell mas encara per Empurdà, Barchinona, muntanyes y per lo camp.

AHCC, FCP, *Llibre de priorat*, 1547-1569, f. 1.

14

[1549]

[MORT DEL PAPA PAULO TERCER]

Papa Paulo tercer morí a viii de nohembre, any M D XXXXVIII°.

AHCC, FCP, *Llibre de priorat*, 1547-1569, f. 1.

15

[1550]

NOTA DE LA NEU CAYGUÉ

Tandem quasi desconfiant a mi y a vdies de janer, any MDL, nevà en tanta manera que comunament compongué (encara que al principi algun poch plogués) més de dos palms y mig de altària.

AHCC, FCP, *Llibre de priorat*, 1547-1569, f. 1.

16

[1550]

NOTA DE LA PEDRA

En lo any MDL, la darrera festa de Cincogesma, que comptàvem a xxvii de maig, caygué tanta tempestat de pedra que prengué un terç del terme y més y en tanta manera que allí ha ont tocà no y romangué paylla ni gra per los camps y los arbres parats y los seps y mostrave's molta verema.

AHCC, FCP, *Llibre de priorat*, 1547-1569, f. 1.

17

[1551]

VENGUDA DEL PRÍncep DON PHELIP DE ALAMANYA EN SPANYA PER MAR

Dissapte a onze de dit [mes de juliol] partí lo dit mestre Bortomeu Amorós, prevere, y lo diumenge après y dia següent entrà lo príncep de Spanya don Phelip en Barchinona, vengut de Alamanya per mar ab xxxviii galeres y setze naus, per proveyr y gornir Spanya o ribatge per la temor de la armada del turch que [a la] saga de ell venie ab cent y quoranta fustes, entre galeres y naus.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 237v.

18

[1551]

NOTA DE UN ELEPHANT

A xxiii del predit mes de agost, passant lo príncep de Ongria Maxemi[li]à y sa muller, filla del emperador Carles, per Sancta Coloma per causa de les carretes tantes portaven, per la present vila passaren hun elefant, més gran de les bèsties, de edat de sis o set anys, y ere més gros y gran que dos boues, ab una trompa al nas que li bastave fins en terra, lantsant aygua per lo nas havent begut per aquell, y feren-li sercar la vila y, tornant a la posada de Sanct Antoni, hagueren-li tancat la porta maior del carrer ab barra travessera y tres baldes y dient-li lo qui cavalcave sobre ell: "No y haurà posada per vostra altesa perquè tenen tancada la porta", lo dit elephant, ficant lo cap a la porta, sens molta rigor, trencà la barra travessera molt grossa y trencà les armelles de les baldes y així entrà ell ab lo indià cavalcave sobre ell, cosa molt admirable. Fas-ne fe jo, Baltasar Sança, com oculis meis viderim. Com serà acabat de fer, dit animal tindrà més de vint palms de alt, com ara ne tingués tretze amidats. Lo cuyro ere de color senrosa y sens pèls, tenie dos quexals larchs bastaven fins a mig nas, tenie orelles de més de dos palms y mig a tots cayres, los ulls molt petits

com a porch, les cames e cuxes eguals de gruxa de cuixa de home. Portaven-lo a Barchinona per enbarcar ab lo rey de Ongria y reyna.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 238.

19

[1551]

PRINCIPI DE GUERRA

Axxv de agost, dimarts, a la vesprada, essent en la plaja de Barchinona cinch naus y una galera y un bargantí, les naus ab gornicions y monicions y provesions per a la partida del rey de Boèmia, vint-y-dos galeres de França, desmuladament arribant, crehent la gent que fossen les galeres de Andrea Doria, no fent rebel·lió, se'n aportaren les dites cinch naus y galera y bergantí, lo que done principi de guerra.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 238v.

20

[1551]

PEDRA CAYGUDA AB GRAN DESMESIA. CECADA DE UN ANY Y MIG

Ítem és de notar per al esdevenidor com en aquesta contornada de Cervera stigué un any y mig que no plogué salvo que la tersera festa de Sincogesma lo any MDLva caure tanta pedra que allà a hont passà no deixà palla ni spigues ni fulles de seps, fins als amelles parà y féu caure totes les amelles, y prengué a Sanct Guim de la Plana y vingué tot dret entre les Oluges y Cervera, del Condal fins al monestir de Jesús, y passà tot dret a la Guàrdia y Montoliu, Lorach, Çavellà fins a Conesa e Rocafort, cosa no audita de tant mal tracte féu la pedra, leshores plogué y fins al dia present primer de setembre no plogué, y lo dit dia féu molt bona pluja y perseverà que lo dia après y lo tercer féu bones aygues y alegràs en gran manera lo poble perquè molts staven per deixar ses cases. Lo forment stave de gran temps ensà en preu de quoranta sous y ultra del preu ere gran destructió per al poble, car tenien a trametre a fer farina a Balaguer y a Artesa; costave de port la quortera devuyt o vint dinés.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 238v.

21

[1551]

SOBRE LA FÀBRICA SE FÉU LO SEGÜENT RECORT PER ALS VENIDORS CAPELLANS DE LES DESPESES Y TREBALLS REBUTS

Pose's a recort per mi, Balthasar Sança, regent lo archiu, com per a pagar-se les despeses del plet de la fàbrica contra los canonges y capítol de Vich, foren fets tres talls sobre tots los capellans del present deganat de Cervera, tant dels dins la vila com fora la vila, rectors, vicaris y altres habitants en aquell, y taxaren la primera vegada per cada hu quatre sous, la segona sis sous, y la darrera y tercera quatre sous y set dinés, que tot pren suma per quiscun prevere quatorse sous y set dinés. Los procuradors col·legiren dels de la vila y dels strangués aut potius dels fora la vila mossèn Pere Joan, rector de Granyenella. Los venidors capellans recordar-se han de pregar a Déu per los qui ab tant esforç y danys y despeses pròpies han obtengut que los canonges de Vich per la exactió desordonada de la fàbrica són stats limitats, segons en la sentència complidament se amostre, la qual tenim autèntica en lo archiu.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 242.

22

[1555]

[PLUJES]

Notaran los venidors com en lo mes de juliol del present any MDLV y après de Sanct Joan de juny immediate comensà a caure plujes en tanta manera que los blats se perdien per los troços y tant perseverave que fonch necessari fer professons y dir misses votives per a què nostre senyor Déu nos donàs serenitat, y no sols esta plaga fonch en los circaveyns de Cervera mas encara en lo camp de Tarragona, Panadès, Lobregat y Segarra y Manresa. Fonch en lo principi de janer y març millor mostra de collita que de gran temps fos stada y en lo mes [de] maig no plogué, en què se fraudà molt la anyada. Laudetur Deus.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 275.

23

[1555]

SOBRE LA VENGUDA DEL SENYOR REVERENDÍSSIM BISBE DE VICH Y ENTRADA FÉU DINS CERVERA

Dijous a xxiii de agost lo reverendíssim senyor don Asiscle Moya de Contreres, bisbe de Vich, dinà en Tàrrega y, sabuda la sua venguda per a la vesprada en lo matex dia, los procuradors pregaren als següents preveres isquessen per a recibir sa reverendíssima senyoria, en què isqueren a caval a les tres hores passat migjorn fins a la Curullada los venerables: mossèn Pere Ortigues, vicari; lo senyor degà mossèn Jaume Junyent; mossèn Pujalt, domer; mossèn Pere Alzina; jo, Sança; mossèn Çabater, maior de dies; mossèn Joan Ponç, mossèn Morell, mossèn Symeon Roig, mossèn Mas, mossèn Joan Farrer, mossèn Montornès, mossèn Nicolau Sabater, mossèn Llobet, mossèn Tudela, mossèn Talaveró. Isqueren los magnífichs senyors de pahers ab pròmens vuy[t] o nou fins al gorch de Tàrrega. Entrà en Cervera a les sis hores y lo clero ab la creu alçada ab prevere y diacha y sots-diacha lo recibiren al portal de Sancta Anna, contra la consuetut anticha, car no és de rahó sinó exir fins al cap de la plaça, com se ere acostumat en entrada del emperador y reys y bisbes de Vich antecessors de aquest, y, feta oració y cantada una col·lecta de spiritu sancto y pro episcopo per lo prevere qui feye lo offici per lo vicari, anà a posar dit senyor bisbe en casa de Sanctes Creus y en la mia cambra de mi, Balthasar Sança, y, perquè de pressa anave, no aturà sinó fins lo divendres après dinar y, perquè essent vigília de Sanct Bortomeu se tenie a cantar la missa servada y de vigília, manà sa senyoria cantassen la missa de spiritu sancto²⁴ solemnnament, y los músichs aportave cantaren a cant de orgue, etc.

AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 276.

24

[1556-1558]

G[U]ERRA Y PESTE

Item aliud adnotabile infortunium lo mes de març de 1556 se demostrà una cometa crinita de part de tremuntana, lançave los raigs a migjorn; seguís lo any matex moriren de peste en Alger y lo any après en València y foren grans g[u]erres comogudes en França per lo catòlich y poderós rey de Anglaterra don Phelip, fill del emperador Carles, qui en los mesos de juliol y agost, any 1557, prengué ab gran excèrtit la fortalesa de Sanct Cantí²⁵ y altres fronteres de Flandes, ab gran perdició de gent, y Roma stave apretada per lo capità del imperador duch d'Alba. Y lo que més avant se seguirà posaran a memòria los venidós com fins avuy, deu de janer de 1558, se sien seguides les tals coses y les menasses de Déu perseveren de peste. Jo, Sança, pose lo present recort per a què tornem a Déu.

AHCC, FCP, *Llibre de priorat*, 1547-1569, f. 1.

24. Al text, "sancta".

25. Saint-Quentin.

^{vidant-}
La Senyora carbones ^{vidant-}
Mori dia de nithou any M cccc xxxviij Jan
aprehicados prengue ls abt.

Ltrobal. testamēt o / on tressat dela clausula del blem
restamēt dela maŕca Senyora Violant mulla del honor mossen bernad. Carbones.
q' cutada de barcha Senyora de brianco Lo qual testament es stat fit en Ca
uera pres a dos y lo honor en gabriel martorell noty / En lo qual dita Seny.
ordene y vol que perpetrialment sien celebrades en la capella del glo

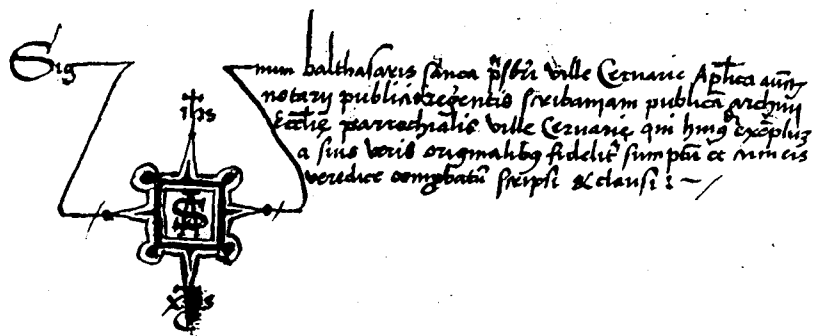
o pedrosa

Lo veneç. mossen Anthonij **pedrosa**
preuere feu donano ala contraria de s. m. o lau de dos cen
falo per a ops de misses segons coste per acte pres y en gabriel
martorell noty a pany de tumbie any M. cccc l.

M. Matoa :-

Mosenluis Matoa
burgēs q' dela vna vila feu testament
en poder del discret en Jaume ponc noty a Jor demarc
any M. d. xxviij. En lo qual ordone Quiscun

Signe notarial de Baltasar Sança.

